

Freud, Drees en het profijtbeginsel

Nu de recessie officieel ten einde is verklaard, zal de bereidheid om ingrijpend te bezuinigen op de overheidsuitgaven waarschijnlijk flink afnemen. Om aan het maken van pijnlijke keuzes te ontkomen zullen veel politici roepen dat met meer economische groei het probleem zich vanzelf oplost. Paradoxaal genoeg wordt de noodzaak tot bezuinigen alleen maar groter nu de recessie voorbij lijkt te zijn. Onder invloed van de groei in de Aziatische landen zijn de wereldvoedselprijzen en de grondstoffenprijzen al aan het stijgen. Als de inflatie gaat toenemen, zullen de centrale banken de rentetarieven gaan verhogen, waardoor de kosten van de staatsschuld zullen oplopen. Tegelijkertijd zal de oplopende inflatie de groeimogelijkheden van de Europese economieën beperken. De daling van de beroepsbevolking als gevolg van de aanstaande pensionering van de babyboomgeneratie zal de mogelijkheden voor economische groei eveneens beperken.

Juist nu de recessie voorbij lijkt te zijn, wordt het tijd de overheidsuitgaven weer op orde te brengen. Het is wel zaak om dit met zo min mogelijk schade voor het groeipotentieel van de economie te doen. Het kabinet heeft aangegeven dat alles bespreekbaar is. Dat betekent dat ook bezuinigingen op de bron van de productiviteitsgroei, het onderwijs, bespreekbaar zijn.

Bij de heroverwegingsoperaties in het onderwijs zou het gedachtegoed van Willem Drees van stal gehaald moeten worden. Daarmee doel ik niet op de vader van de AOW, de oude Drees, maar op zijn zoon, Willem Drees jr., die pleitbezorger was van het profijtbeginsel. Het hoger onderwijs is een van de terreinen waarop het profijtbeginsel van toepassing is. Studenten betalen een deel van de kosten van hun studie zelf. Dit collegegeld dekt echter maar een deel van de totale kosten. Voor dure studies als geneeskunde wordt nu minder dan tien procent door de deelnemer zelf betaald, van goedkope studies als rechten is dat nu ongeveer 25 procent. Nederlandse studenten worden verwend, want voor een betrekkelijk gering bedrag kunnen zij een goede opleiding volgen. De belastingbetaler neemt het grootste deel van de kosten van hoger onderwijs voor zijn rekening. Het geld om jongeren te laten studeren wordt grotendeels opgebracht door belastingbetalers die zelf nooit de kans hebben gehad om een universitaire studie te volgen. Universitair onderwijs is herverdeling van geld van mensen met een laag inkomen naar mensen die later behoorlijk gaan verdienen.

Deze omgekeerde herverdeling van arm naar rijk is niet het enige probleem. Het lage collegegeld maakt studenten ook gemakzuchtig. Als je als eerstejaarsstudent

met de kerst of na het eerste jaar besluit dat studeren "toch niet jouw ding is", dan houd je er gewoon mee op. Dat kost je hooguit een paar honderd euro. Het hoge aantal voortijdige uitvallers komt voor een belangrijk deel doordat de kosten van een niet afgemaakte studie laag zijn.

Alles van waarde heeft zijn prijs. Naarmate burgers meer betalen voor de diensten die ze ontvangen hechten ze er meer waarde aan. Dit geldt voor gezondheidszorg, openbaar vervoer en onderwijs. Sigmund Freud had dit principe al goed begrepen. Volgens Freud had een hoog consulttarief grote therapeutische waarde. Naarmate patiënten meer moesten betalen hadden ze er meer belang bij om aan de psychoanalyse mee te werken. Studeren is net als psychotherapie. Als studenten meer moeten betalen voor hun studie hebben ze er meer belang bij harder te studeren. Voortijdig stoppen met een studie wordt daarmee ook duurder. De beste manier om voortijdige uitval te voorkomen en het rendement van het hoger onderwijs te vergroten, is het collegegeld flink te verhogen. Het kabinet staat voor een dilemma. Verhoging van de onderwijsdeelname is noodzakelijk om aan de toenemende behoefte aan hogeropgeleiden te voldoen. Tegelijk wordt overwogen om de basisbeurs af te schaffen, het collegegeld voor de bacheloropleiding te verhogen en de masteropleidingen volledig te privatiseren. Door verhoging van het collegegeld of afschaffing van de basisbeurs wordt het minder aantrekkelijk om door te leren. Dit geldt in het bijzonder voor kinderen uit gezinnen waar het niet de gewoonte is om te studeren, zoals jongeren uit allochtone gezinnen of gezinnen met een laag inkomen. De ouders van deze jongeren zijn veelal laagopgeleid en hebben niet de kans gehad om te profiteren van het hogeronderwijs. Onder deze groepen jongeren is nog veel onbenut potentieel en juist zij verdienen een extra steuntje in de rug om door te leren. Jongeren met hoogopgeleide ouders hebben dit niet nodig. Zij worden door hun ouders gestimuleerd om te studeren en daarbij ook meestal financieel ondersteund.

De oplossing voor dit dilemma is bredere toepassing van het profijtbeginsel maar met compensatie voor groepen die een extra steuntje nodig hebben om over de streep getrokken te worden. Dit betekent verhoging van het collegegeld en afschaffing van de basisbeurs, maar tegelijk financiële steun voor studenten uit gezinnen met laag opgeleide ouders en een laag inkomen. Door Freud en Drees te combineren bieden we het hoger onderwijs een betere toekomst.